

การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด: กรณีศึกษา
ชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ดาราวัต วัฒนสิทธิ์

ผศ.ดร.มุฮัมมัดอิลยาฮ์ หญ้าปรัง

ผศ.ดร.ปรัชญา ชูมนาเสียว

ดร.สุชาติ ศรียารัตน

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ(Qualitative Research)ในรูปแบบการสัมภาษณ์เชิงลึก มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด ชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

1บทความเรียงจากการศึกษาอิสระเรื่อง “การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช” ซึ่งได้ผ่านการสอบเรียบร้อยแล้ว โดยมีอาจารย์ที่ปรึกษา คือ ดร.สุชาติ ศรียารัตน

2นักศึกษาปริญญาโท โครงการหลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต(สาขาสหวิทยาการเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น) มหาวิทยาลัยรามคำแหง

3อาจารย์ที่ปรึกษาอิสระ

ผลการวิจัยพบว่าการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด: กรณีศึกษาชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายมัดย้อมในรูปแบบใหม่ที่เหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์และเป็นองค์ความรู้ด้านการย้อมสีจากวัสดุธรรมชาติ

จากใบมั่งคุด ซึ่งการวิจัยนี้ได้รวบรวมข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการวิเคราะห์ ข้อมูลเพื่อ เป็นองค์ความรู้ด้านการมัดย้อมและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต่อไป

คำสำคัญ: ฝ้าย้อมสีธรรมชาติ หมายถึง ฝ้าย้อมด้วยสีธรรมชาติ ที่มีในท้องถิ่นหรือหมู่บ้าน

การมัดย้อม กระบวนการทำให้เกิดลวดลายด้วยการมัดด้วยเชือกหรือวัสดุอื่น ๆ และนำมาทำการย้อม

บทนำ

การย้อมผ้าด้วยสีธรรมชาติ เป็นภูมิปัญญาของมนุษย์ที่คิดค้นและสืบทอดกันมาแต่โบราณ สีและการ ใช้ประโยชน์สารสีที่ได้จากพืชเพื่อใช้ย้อมผ้าและตกแต่งเครื่องมือเครื่องใช้ที่มีมานานกว่า 2,000 ปี รายงานครั้งแรกในการใช้ครามในจีนมีอายุมากกว่า 6,000 ปี สีย้อมธรรมชาติส่วนใหญ่ได้จากพืช เปลือกไม้ใบไม้และรากไม้ มีขั้นตอนเพื่อที่จะทำให้เกิดเป็นสีต่าง ๆ ได้ สวยงามแปลกตาต่างจากสีวิทยาศาสตร์ (พีรศักดิ์ วรสุนทรโรสถ 2543) สีธรรมชาติที่ใช้ย้อมผ้าในประเทศไทย ได้แก่ สีเขียวจากเปลือกต้นเพกา สีดำจากเปลือกสมอ เปลือก รกฟ้า สีกากี้แกมเขียวจากเปลือกเพกากับแก่นขนุน สีน้ำตาลจากเปลือกไม้โกงกาง เป็นต้น (www.sanook.to/Jamjuree/colour.htm, 2548) ฝ้าย้อมย้อมสีธรรมชาติมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ควบคู่กับชุมชนแต่ส่วนใหญ่ไม่มีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษร ในอดีตใช้วิธีถ่ายทอดกันแบบปากต่อปาก รวมถึงการฝึกฝนและการปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรมของชุมชน ด้วยเหตุที่ผ้าแต่ละผืนต้องใช้เวลาในการผลิตยาวนานในช่วงอารยธรรมตะวันตกแผ่เข้ามามีบทบาทต่อชุมชน สิ่งทอสำเร็จรูปเข้ามาทดแทน สีย้อมผ้าจากวัตถุดิบธรรมชาติ วัฒนธรรมการทอผ้าและทำสีธรรมชาติตามภูมิปัญญาดั้งเดิมจึงค่อย ๆ เสื่อมลง จนกระทั่งบางแห่งสาบสูญไปแต่บางชุมชนนั้นงานฝ้าย้อมย้อมไม่เพียงแต่ยังคงอยู่แต่ได้ผันเปลี่ยนจากการมัด ย้อมเพื่อใช้ในครัวเรือนไปสู่ธุรกิจมัดย้อมระดับท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศและเพื่อการส่งออก ปัจจุบันกระแส ความต้องการผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติได้รับความนิยมมากขึ้น เนื่องจากผลการพิสูจน์พบว่าการใช้สีสังเคราะห์ และสารสังเคราะห์ที่ช่วยให้สีติดแน่นทนนานทำให้สภาพแวดล้อมเกิดมลภาวะ การส่งเสริมให้มีการใช้สีสาร สีจากพืชจึงควรได้รับการสนับสนุนในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชมีพืชหลายชนิดที่สามารถนำมาสกัดสี เพื่อใช้ย้อมผ้าแต่ภูมิปัญญาการสกัดสีจากธรรมชาติมีการบันทึกไว้ไม่มากนักผู้ผลิตอาศัยความชำนาญในการ คาดคะเนขนาดการบันทึกอย่างเป็นระบบการถ่ายทอดความรู้โดยเฉพาะกลุ่มของตนทำให้ยากแก่ชนรุ่นหลังที่จะ ศึกษาสืบทอดและพัฒนาภูมิปัญญาพืชให้สีในจังหวัดนครศรีธรรมราชที่นิยมปลูกกัน ได้แก่ มังคุด จากข้อมูล ของกรมวิชาการเกษตร (2549) ระบุว่าในปีพุทธศักราช 2544 ประเทศไทยใช้พื้นที่ปลูกมังคุดทั้งหมด 252,276 ไร่ ส่วนใหญ่ปลูกทางภาคใต้ คิดเป็นร้อยละ 68 ของพื้นที่ปลูกทั้งประเทศ พื้นที่จังหวัดในภาคใต้ให้ ผลผลิตมังคุดมากที่สุด ได้แก่ จังหวัดนครศรีธรรมราชและจากสำรวจพบว่าเสื้อผ้าเด็กเป็นต้องการมากใน ตลาดเพราะเด็กมีพัฒนาเติบโตไว้มาก ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาฝ้าย้อมย้อมด้วยสีธรรมชาติจาก เปลือกมังคุด เพื่อนำองค์ความรู้เหล่านี้มาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าเด็ก ซึ่งสามารถใช้เป็นต้นแบบในการ

พัฒนาผลิตภัณฑ์ของกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตผลิตภัณฑ์จากสีธรรมชาติ ผ้ามัดย้อมหมู่บ้านคีรีวง เป็นอีกภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดสู่เยาวชนรุ่นหลังทำให้เยาวชนได้ศึกษาหาความรู้ และนำความรู้ที่ได้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยยังคงรักษาภูมิปัญญาของท้องถิ่นไปนาน ๆ ซึ่งสามารถนำภูมิปัญญานั้นมาประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มมูลค่าให้สินค้าในท้องถิ่น ซึ่งสามารถสร้างงานขึ้นในชุมชนได้อีกด้วย ฉะนั้นเราในฐานะที่เป็นเยาวชนคนหนึ่งในสังคมก็ควรที่จะช่วยกันศึกษาและรักษาภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่นของเราให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาและได้นำมาใช้ประโยชน์ได้สืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด ชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ขอบเขตการวิจัย

1.ขอบเขตด้านประชากรและพื้นที่

การวิจัยครั้งนี้มีประชากรเป้าหมาย คือ ประชาชนที่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวหรือชาวต่างชาติ สำหรับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยออกเป็น 3กลุ่มดังนี้

1.1ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการทำวิจัย คุณอารีย์ หัวหน้ากลุ่มมัดย้อม ชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.2 นักท่องเที่ยวต่างถิ่น จำนวน5คน

1.3 นักท่องเที่ยวต่างชาติ จำนวน5คน

2.ขอบเขตด้านเนื้อหา

2.1เนื้อหาของการวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด ชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช จะศึกษาประวัติการมัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด

2.2เนื้อหาของการวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด ชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช จะศึกษากระบวนการมัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด

2.3เนื้อหาของการวิจัยเรื่องการพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากภูมิปัญญาผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด ชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช จะศึกษาและพัฒนาผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด

3.ขอบเขตด้านระยะเวลา

งานวิจัยนี้ใช้ระยะเวลาในการศึกษา เดือนตุลาคม พ.ศ. 2561

การทบทวนวรรณกรรม

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าตามทฤษฎีและทบทวนวรรณกรรม รวมทั้งวิจัยเกี่ยวข้องดังนี้

จงดี ทองคำ(2548:บทคัดย่อ)ได้ศึกษากระบวนการเรียนรู้ในวิถีชุมชน:กรณีศึกษาหมู่บ้านศิรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษากระบวนการเรียนรู้ในวิถีชีวิตของสมาชิกชุมชนศิรีวง จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งในกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในชีวิตจริงผ่านบริบททางสังคมเศรษฐกิจ วิถีทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนในการศึกษาครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์และสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม

จากผลการศึกษาพบว่ากระบวนการเรียนรู้ในวิถีชุมชนนั้น เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่มีหลากหลายมิติ ภายใต้ภาพลักษณะความสัมพันธ์ที่มีความซับซ้อน เช่น ความสัมพันธ์แนวระนาบ ความสัมพันธ์ของการต่อรองแบบเท่าเทียมและความสัมพันธ์เชิงอุปถัมภ์ เป็นต้น ขณะเดียวกันก็สัมพันธ์กับบริบทแวดล้อมที่ส่งผลต่อลักษณะการเรียนรู้ของแต่ละบุคคลและชุมชน เช่น อาณาบริเวณของชุมชน

การทำสวน สมรม การนียมตนเองและลักษณะเฉพาะของแต่ละกลุ่ม ชุมชน ประเพณีและความเชื่อในการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ร่วมกันของชาวศิรีวง เป็นต้น ทำให้เกิดการรวมตัวกันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สร้างทักษะและสร้างทำกิจกรรมต่างๆตามความสนใจตามปัญหาที่พบในบริบทของวิถีชีวิต มีการติดตามสถานการณ์ ประเมินวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลและปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้เกิดพลังในการเผชิญหน้าแก้ปัญหาต่อรองและส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ในอีกทางหนึ่งได้มีการสร้างเวทีการเรียนรู้ ถ่ายทอดประสบการณ์การเรียนรู้สู่สมาชิกของชุมชน เป็นต้น ส่งผลให้เกิดความยั่งยืนในการเรียนรู้และความเข้มแข็งในการสร้างพื้นที่ทางสังคมแก่ชุมชน

ณตินลิน คำสุข(2551:บทคัดย่อ)ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาพัฒนากระเป๋าด้ามัดย้อมธรรมชาติจากใบมังคุด มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนางานออกแบบและตัดเย็บกระเป๋าด้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด โดยใช้เทคนิคการตัดเย็บ 7รูปแบบพัฒนาให้ได้ต้นแบบของกระเป๋าด้ามัดย้อมสีธรรมชาติที่เป็นการใช้ทั้งขนาดและรูปแบบที่เหมาะสมจากด้ามัดย้อมธรรมชาติแล้วพบว่าผ้าจากใยฝ้าย เป็นผ้าที่ได้รับความนิยมสูงสุดด้วยมีคุณสมบัติที่ดูแลรักษาง่าย ไม่ทำลายสภาวะแวดล้อมมีลักษณะเฉพาะที่สวยงาม

ผลจากการศึกษาครั้งนี้ยังได้วิธีการและเทคนิคการผลิตรวมไปถึงได้กระเป๋าถึง 15 รูปแบบ พร้อมแบบตัดสำเร็จ เมื่อนำไปฝึกอบรมให้ผู้ที่สนใจก็ได้รับความสะดวก ผู้เข้ารับการอบรมสามารถตัดเย็บเสร็จภายในวันเดียว ได้รับแบบตัดและกระเป๋าที่เย็บด้วยตนเองไปดูเป็นต้นแบบต่อไป ยังสามารถลอกแบบที่ตนสนใจนอกเหนือจากแบบที่ตนเลือกอบรมได้อีก ภายหลังการเข้าร่วมกิจกรรมในครั้งนี้ ยังได้นำความรู้ที่ได้ไปขยายให้ผู้ที่สนใจในกิจกรรมเย็บกระเป๋าด้วยกันได้ในรูปแบบของผู้ที่อยู่ในสังคมเดียวกันหรือกลุ่มแม่บ้านในชุมชนต่างๆ ฝึกฝนแนะนำกันเพื่อขยายเป็นงานที่จะเสริมรายได้ต่อไป อนึ่งเทคนิคการตัดเย็บทั้ง 7 รูปแบบ เป็นการตกแต่งผ้าให้เกิดความสวยงาม เมื่อนำผ้าที่ตกแต่งสวยงามแล้วมาผลิตเป็นกระเป๋า จึงเป็นกระเป๋าที่เมื่อทำเสร็จทำให้เกิดความภาคภูมิใจ และยังสามารถนำความรู้เทคนิคการตกแต่งผ้าไปพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์อื่นได้อีกไม่มีที่สิ้นสุด

วัลภา ทองเนียม และคณะ(2551:บทคัดย่อ)ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาลวดลายและรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาลวดลายและรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมของกลุ่มพัฒนาสตรีตำบลดอนกระเบื้อง อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี โดยมีวัตถุประสงค์เฉพาะ คือศึกษาลวดลายและรูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมของกลุ่มเป้าหมาย ศึกษาแนวทาง การพัฒนาและถ่ายทอดเทคโนโลยีการทำลวดลายการย้อมสีผ้ามัดย้อม และแนวทางการพัฒนารูปแบบและถ่ายทอดเทคโนโลยีแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มพัฒนาสตรีตำบลดอนกระเบื้อง เป็นกลุ่มขนาดใหญ่มีสมาชิกจำนวน 40 คน อาชีพหลักคือการเลี้ยงโคนมอาชีพ รองมาคือการทำผ้ามัดย้อมจำหน่ายปุ๋ยคอกมูลวัว ปลุกข้าวโพดแฉ่และทำสบู่ มีรายได้จากการจำหน่ายผ้ามัดย้อม 1000-2000บาทต่อเดือน ลวดลายผ้ามัดย้อมที่จำหน่ายมากที่สุดคือ ลายขลุ่ย ภายหลังการถ่ายทอดเทคโนโลยีการทำลวดลายและการย้อมพบว่า โดยภาพรวมผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจการฝึกอบรมในระดับมากและผลการถ่ายทอดเทคโนโลยีการแปรรูปผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม เรื่องการตัดเย็บผลิตภัณฑ์หมวก ชุดและกระเป๋าจากผ้ามัดย้อม พบว่า โดยภาพรวมผู้เข้าอบรมมีความพึงพอใจการฝึกอบรม โดยมีผู้อบรมจำนวน 1คนสามารถต่อยอดการออกแบบตัดเย็บผลิตภัณฑ์จากผ้ามัดย้อมได้เพิ่ม 5 รูปแบบ

เสาวนิตย์ กาญจนรัตน์(2550:บทคัดย่อ)ได้ทำการวิจัยเรื่อง สีสกัดจากใบมังคุดเพื่อการมัดย้อมและบาติก โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเพื่อศึกษาการสกัดสีจากใบมังคุดใช้เป็นสีสำหรับทำมัดย้อมและทำบาติกอย่างเป็นระบบ โดยวิธีการต้มใบมังคุดสด ใบมังคุดสดหมัก และใบมังคุดสดต้มแล้วหมัก (เวลาในการหมัก 9 วัน) แล้วกรองแยกน้ำกับกากใบมังคุด น้ำสีที่ได้นำมาย้อมร้อนและย้อมเย็นลงบนผ้าดิบไม่ฟอกและเพื่อให้สีติดบนผ้าได้ทนนานจึงนำผ้าจุ่มลงในน้ำปูนขาวซึ่งเป็นสารช่วยติดสีและปรับสภาพความเป็นกรดต่าง เครื่องวัดค่าความเข้มของสีระบบ CIE ถูกนำมาใช้ในการวัดค่าความเข้มสีก่อนย้อมลงบนผ้า สีนบนผ้าหลังการย้อมร้อนและย้อมเย็น จากการทดลองจะพบว่าน้ำสีก่อนย้อมจากการต้มใบสดเป็นสีน้ำตาลแต่ให้สีบนผ้าจากการย้อมร้อนและย้อมเย็นเป็นสีน้ำตาลแดงและสีส้มตามลำดับ ในขณะที่การต้มใบสดหมักได้น้ำสีย้อมเป็นสีน้ำตาลเข้มซึ่งให้

สีบนผ้าหลังย้อมร้อนเป็นสีน้ำตาลคล้ำและสีบนผ้าหลังย้อมเย็นเป็นสีส้มเข้ม สำหรับการต้มใบสดต้มหมักได้สีน้ำย้อมเป็นสีม่วงดำ สีบนผ้าหลังย้อมร้อนเป็นสีม่วงคล้ำและสีบนผ้าหลังย้อมเย็นเป็นสีม่วงเข้มเหมือนเปลือกมังคุดสุก ดังนั้นสรุปผลการวิจัยได้ว่าการสกัดสีจากใบมังคุดเพื่อใช้ทำมดย้อมและบาติกสามารถใช้วิธีการต้มตามแบบภูมิปัญญาดั้งเดิมได้อย่างเป็นระบบด้วยอัตราส่วนต่างๆ ซึ่งจะให้ค่าความเข้มข้นของสีย้อมแตกต่างกันตามลำดับมากไปน้อยดังนี้คือ สีน้ำก่อนย้อม สีบนผ้าย้อมเย็นและสีบนผ้าย้อมร้อน

นนทิพย์ หาสิน(2551:บทคัดย่อ)ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษากระบวนการสกัดสีธรรมชาติจากพืช เพื่องานมดย้อม มีวัตถุประสงค์เพื่อ(1) ศึกษากระบวนการสกัดสีธรรมชาติจากพืช (2) ศึกษาเทคนิคการมดย้อม โดยศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสกัดสีธรรมชาติและกรรมวิธีมดย้อม จำนวน 5 แห่ง ช่วงระหว่าง พ.ศ. 2546-2557 จำนวน 8 เรื่อง เป็นการสังเคราะห์ข้อมูลด้วยการรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์เนื้อหา สรุปสาระสำคัญตามประเด็นที่กำหนดไว้ แล้วนำมาวิเคราะห์โดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์ ผลการศึกษาสรุปได้ว่า การสกัดสีธรรมชาติจากพืช ส่วนใหญ่นิยมใช้การสกัดสีโดยการต้มหรือการสกัดสีแบบร้อน พืชให้สีชนิดต่าง ๆ ได้จากพืชในท้องถิ่น โดยใช้ส่วนต่างๆ ของพืช ได้แก่ แก่น ลำต้น เปลือก กิ่ง ใบ ผล และดอก โดยพืชแต่ละชนิดให้สีที่แตกต่างกัน

ระเบียบวิธีการวิจัย

1.วิธีการศึกษา

การศึกษาคั้งนี้ ผู้วิจัยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ดดยการลงพื้นที่ศึกษาและเก็บข้อมูลในช่วงเดือนตุลาคม 2561 โดยแยกการวิจัยออกเป็น2รูปแบบ ได้แก่การวิจัยวิธีการทางเอกสารและการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึก

2.การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการเก็บข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1.ศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

- 1.1จากเอกสาร วารสาร บทความ งานวิจัย
- 1.2จากหนังสือและตำราเรียน
- 1.3จากเว็บไซต์ต่างๆที่เกี่ยวข้อง

2.ข้อมูลปฐมภูมิ(Primary Data)ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ที่จัดทำขึ้น และใช้กับกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจาก

1.แบบสัมภาษณ์ โดยการการสร้างแบบสอบถามขึ้นเพื่อเป็นแนวทางใน การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ แล้วนำไปสัมภาษณ์ต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับการฝ้าย้อมสีธรรมชาติในพื้นที่ ที่ทำการวิจัย ซึ่งเป็นแบบสัมภาษณ์ลักษณะแบบสอบถามปลายเปิด

2.การบันทึกภาคสนามเป็นการบันทึกข้อมูลในขณะที่สังเกตการณ์พูดคุยหรือสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง โดยจะจดบันทึกสิ่งที่สังเกตได้ตามความเป็นจริง จากสภาพแวดล้อม วิถีชีวิตชุมชน วัฒนธรรม สถานที่ บุคคล เรื่องราว ในการถ่ายทอดทั้งเรื่องราวของวิถีชุมชน การมัตย้อมสีธรรมชาติตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.การจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม ในการจัดเก็บข้อมูลภาคสนามผู้วิจัยได้ศึกษาในเชิงคุณภาพ โดยวิธีการเก็บข้อมูล ดังนี้

-จากการสังเกต ผู้วิจัยลงพื้นที่ ศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่และวิถีชีวิตเกี่ยวกับการผลิต ผลิตภัณฑ์ ฝ้าย้อมสีธรรมชาติของชาวบ้าน บ้านศรีวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยศึกษากระบวนการผลิตฝ้าย้อมสีธรรมชาติ และศึกษาผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุดที่มีลวดลายบนผ้าฝืน ที่พบเห็นในแหล่งนั้น

-การสัมภาษณ์ ผู้วิจัยสร้างเครื่องมือสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และการสัมภาษณ์เชิงลึก(IN-DEPTH INTERVIEW) คุณอารีย์ ขุนทน ประธานกลุ่มมัตย้อมสีธรรมชาติ บ้านศรีวัง โดยผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์

3.ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญในการทำวิจัย คุณอารีย์ หัวหน้ากลุ่มมัตย้อม ชุมชนบ้านศรีวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช

1.2 นักท่องเที่ยวต่างถิ่น จำนวน5คน

1.3 นักท่องเที่ยวต่างชาติ จำนวน5คน

4.เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

จากการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์โดยมีขั้นตอนดังนี้

1.ตรวจสอบข้อมูล

2.จัดระเบียบข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาแยกหัวข้อตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยและกรอบแนวคิดของการวิจัยที่กำหนดขึ้น

3.วิเคราะห์ข้อมูล โดยนำข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม มาวิเคราะห์ แล้วอภิปราย ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการศึกษาและข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม จากการสังเกตและการสัมภาษณ์มาศึกษาวิเคราะห์ตามจุดมุ่งหมายและขอบเขตที่กำหนดตามขั้นตอน ดังนี้

3.1วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก(IN-DEPTH INTERVIEW)คุณอารีย์ ขุนทน ประธานกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติบ้านศิรีวัง โดยวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของงานวิจัยและนำเสนอข้อมูลเชิงบรรยาย

3.2วิเคราะห์ผลที่ได้จากกระบวนการทดลองการย้อมสีธรรมชาติและการมัดลวดลาย

3.3วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจด้านลวดลายของผ้ามัดย้อมจากใบมังคุด

3.4วิเคราะห์แนวโน้มของรูปแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นที่นิยม

3.5พัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุดที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล

3.6วิเคราะห์ข้อมูลและรูปแบบที่ได้จากแบบประเมินรูปแบบโดยผู้ปกครองและผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้แบบร่างผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด ที่มีความพึงพอใจสูงสุด

4.พัฒนาแบบร่างผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติประเภทชุดเด็กผู้หญิง เพื่อนำไปผลิตต้นแบบจริง

5.เพื่อผลิตชิ้นงานผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุดที่เป็นที่ต้องการ

6.สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

5.การวางแผนการสัมภาษณ์

ค้นหาข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสถานที่ บุคคลสำคัญที่จะไปสัมภาษณ์ที่มีความสำคัญกับกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติของชุมชนบ้านศิรีวัง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยผู้วิจัยเตรียมคำถามไว้เป็นประเด็นๆตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยขณะเดียวกันก็เตรียมเครื่องมือประกอบการสัมภาษณ์

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารและผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด บ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช จากนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามจุดมุ่งหมายและประเด็นที่ได้กำหนดในขอบเขตของเนื้อหา เพื่อนำมาออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด จากการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก(IN-DEPTH INTERVIEW)คุณอารีย์ ขุนทน ประธานกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ บ้านคีรีวง โดยวิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของงานวิจัย
2. วิเคราะห์ผลที่ได้จากกระบวนการทดลองการย้อมสีธรรมชาติและการมัดสวดลาย
3. วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของลูกค้าต่อผ้ามัดย้อมจากใบมังคุด
4. วิเคราะห์การตลาดที่มีผลต่อการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์มัดย้อมสีธรรมชาติ

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมังคุด ของกลุ่มมัดย้อมสีธรรมชาติ ชุมชนบ้านคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีการศึกษาวิจัยตามความมุ่งหมายของการศึกษา กล่าวคือ เพื่อศึกษาวิเคราะห์กระบวนการมัดย้อมผ้าฝ้ายด้วยสีธรรมชาติจากใบมังคุด ในประเด็น ความต้องการของผู้บริโภค จากนั้นนำผลที่ได้มาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติ และสร้างแบบประเมินความพึงพอใจที่มีความสอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคและยังสามารถเป็นแนวทาง ทำให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนพัฒนาผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้ายมัดย้อมในรูปแบบใหม่ที่เหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์และเป็นองค์ความรู้ด้านการย้อมสีจากวัสดุธรรมชาติจากใบมังคุด ซึ่งการวิจัยนี้ได้รวบรวมข้อมูลทั้งจากการสัมภาษณ์ แบบสอบถาม และการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อเป็นองค์ความรู้ด้านการมัดย้อมต่อไป

สรุปผลการมัดย้อมผ้าฝ้ายจากใบมังคุด

ผลการสกัดสีจากใบมังคุดให้เป็นสีย้อมร้อนสำหรับทำผ้ามัดย้อม มีกระบวนการและผลลัพธ์คือ เมื่อใช้ใบสดและน้ำเปล่าอัตราส่วน 1 : 10 ต้มในกระทะเหล็ก นำผ้าดิบลงย้อมในอุณหภูมิ 90 องศาเซลเซียส ใช้ปูนขาวเป็นสารช่วยติดสี ค่าความเข้มข้นของสีน้ำย้อมเป็นสีน้ำตาลและสีบนผ้าย้อมร้อนเป็นสีน้ำตาลแดง เมื่อ

ใช้ใบมัจจุสดหมักกับน้ำขี้เถ้ากากกล้วยและน้ำเปล่า อัตราส่วน 1 : 3 : 3 ใช้เวลา 9 วัน แล้วตักใบออก กรองน้ำสี นำไปต้ม นำผ้าดิบลงย้อมในอุณหภูมิน้ำย้อมที่ 90 องศาเซลเซียส ใช้ปูนขาวเป็นสารช่วยติดสี ค่าความเข้มของสีน้ำย้อมเป็นสีน้ำตาล และสีบนผ้าย้อมร้อนเป็นสีน้ำตาลคล้ำ เมื่อใช้ใบสดที่ต้มแล้วหมักกับน้ำปูนขาว น้ำเปล่าและเหล็ก อัตราส่วน 3 : 3 : 10 : 0.5 หมัก 9 วัน ตักใบออก กรองน้ำหมักให้สะอาด แล้วต้ม นำผ้าลงย้อมอุณหภูมิ 90 องศาเซลเซียส ใช้ปูนขาวเป็นสารช่วยติดสี ได้ผลค่าความเข้มของสีคือ ได้สีน้ำย้อมเป็นสีน้ำตาลดำ และสีบนผ้าย้อมร้อนเป็นสีน้ำตาลคล้ำ ซึ่งมีความเข้มน้อยกว่าสีน้ำย้อม ส่วนการให้เจดสีนั้นมีการบวกรังนี้

ใบมัจจุสดผสมกับสารส้ม ให้สีส้ม

ใบมัจจุสดผสมกับขี้เถ้า ให้สีชมพู

ใบมัจจุสดร่วน ให้สีน้ำตาล

งานวิจัยการพัฒนาผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติจากใบมัจจุสนี้ใช้สารประกอบในการช่วยย้อมหรือมอร์แดนท์ก่อนย้อมสำหรับการหมักวัตถุดิบได้แก่ การหมักใบมัจจุสดกับน้ำขี้เถ้าและน้ำเปล่าและการหมักใบมัจจุสดต้มแล้วหมักกับน้ำปูนขาวและสนิมเหล็ก ทั้งนี้ก็เพื่อให้เกิดการสกัดสีจากการหมัก และเป็นการเปลี่ยนค่าความเป็นกรดต่างของน้ำย้อม เพื่อให้ได้สีที่หลากหลาย และมีความคงทน เมื่อหมักแล้วก็นำมาต้มเคี่ยวให้ได้สีที่สด และเข้มข้น นอกจากนี้จะใช้สารประกอบช่วยย้อมก่อนการย้อมแล้ว ก็ยังใช้สารประกอบปูนขาวหลังย้อมเพื่อให้ได้สีที่สดใสดูนุ่มนวลขึ้น และเพิ่มความคงทนต่อการซักดู และทนต่อแสงอีกด้วย ดังนั้น สีที่ได้จากการต้มวัตถุดิบทั้ง 3 ลักษณะคือ ใบมัจจุสด ใบมัจจุสดหมักและใบมัจจุสดต้มหมัก จึงมีสีแตกต่างกันสามารถนำไปเป็นตัวเลือกในการใช้ทำสีฝ้ายมัดย้อมได้

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้าฝ้ายมัดย้อมสีธรรมชาติประเภทอื่นๆได้
2. สามารถนำเอาระบวนการศึกษาวิจัยไปใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ประเภทภูมิปัญญาชาวบ้าน โดยเฉพาะการเพิ่มมูลค่าให้กับตัวผลิตภัณฑ์

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

- 1.ในการทำวิจัย ในกระบวนการทดลองสีสามารถนำเอาวัสดุธรรมชาติอื่นๆผสมผสาน อาจทำให้เกิดสีใหม่ที่แตกต่างมากกว่านี้และอาจได้สีใหม่ๆเกิดขึ้น
- 2.การออกแบบและพัฒนาชุดเด็กผู้หญิง สามารถนำเอาวัสดุอื่นๆที่เหมาะสมมาประกอบกับตัวผลิตภัณฑ์ เช่น หนัง โลหะ หรือวัสดุตกแต่งประเภทอื่นๆ

บรรณานุกรม

เสาวนิต การณจรรย์รัตน์.2550.สีสกัดจากใบมังคุด เพื่อการมัดย้อมและบาติก.คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช.

สุธีลักษณ์ ไกลสุวรรณ.2558.การพัฒนาารูปแบบผลิตภัณฑ์ผ้ามัดย้อม.ภาควิชาคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

เพียงใจ เพียงคำ.2557.การพัฒนาการบริหารจัดการของกลุ่มแปรรูปผ้าฝ้ายมัดย้อม.บ้านสงเปลือง ตำบลไฮหย่อง อำเภอฟังโคน จังหวัดสกลนคร.

ชนกนาค มะยูโซ๊ะ.2555.ศิลปะการออกแบบลวดลายผ้าด้วยการมัดย้อมจากธรรมชาติ.คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา.

อารี .2556.ภูมิปัญญาผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ.ผ้ามัดย้อมสีธรรมชาติ. บ้านศรีวัง จังหวัดนครศรีธรรมราช

ประภัสสร อึ้งประโดน.2555.การทำผ้ามัดย้อมจากสีธรรมชาติ.มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

สุวดี ประดับ.2557.ลวดลายผ้ามัดย้อมในงานสิ่งทอ.คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล.

มนตรา ไชยรัตน์.2559.การย้อมผ้าฝ้ายด้วยผงสีเปลือกมังคุดและย่านมันแดงสกัดสำเร็จรูป.มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์.

Wade,Yoshiko Twamoto.2002.Memory on Cloth:Shibori now.Kodansha International.

Vorabodee Sriumaoum.2013.Investigation of the dyeing and fastness properties of natural dyes on polyester fabrics. Kasetsart University Department of Textile Science Theses.

